

زید بن ثابت و نقش او در تاریخ نگاری قرآن

مجید فقیه حبیب آبادی

چکیده

یکی از موضوعات مهم مطرح شده در تاریخ جمع و تدوین قرآن کریم، مسئله جمع قرآن در دوران خلفا و به خصوص نقش مهم و اساسی شخصیت زید بن ثابت در آن می‌باشد. آنچه تا کنون در کتب علوم قرآنی پیرامون زید و نقش او نوشته شده، نگاه خوش‌بینانه به وی می‌باشد. در این پایان‌نامه این نوع نگاه مورد تردید قرار گرفته و نخستین پرسشی که نوع نگاه‌ها را نسبت به زید می‌توانست تغییر دهد این بود که بر فرض جمع قرآن بعد از پیامبر، چرا زید انتخاب شد؟ نوشتار حاضر به دنبال پاسخ بدین پرسش بود که با بررسی و تتبع در اخبار مختلف پیرامون زید، فضیلت‌سازی‌های بحث برانگیز و بزرگ‌نمایی‌هایی بسیار را در مورد زید پیدا نمود. در این نوشتار به روش توصیفی تحلیلی بدین مطلب دست یافتیم، تمامی اخبار و مانورها پیرامون زید تقریباً از زمان خلفا شروع شده و این به جهت دینی است که خلفا به خاطر نقش زید در سقیفه برای او ادا نمودند. در این میان، بررسی نظریات مستشرقانی همچون میخائیل لکر، شوالی، جان برتون، بلاشر و دیگران و نقش‌هایی که آن‌ها مطرح کرده و از آن استفاده کرده‌اند نیز مورد نقاش و تحلیل بوده است.

کلید واژه‌ها: زید بن ثابت، جمع و تدوین، تاریخ نگاری قرآن، ابن مسعود، لکر.

Abstract

One of the most important topics discussed in the history of collecting and editing the holy Koran is the topic of collecting Koran at the time of Khalifs and especially Zey-ebn-Sabet has played an important and influential role in it. Whatever has been written up to the present in Koran related books about Zeyd and his role has been an optimistic view. In this study we have doubted this view and this question which could change ideas about Zeyd was that considering the collection of Koran after the Prophet Mohammad, why Zeyd has been chosen? This study has been looking for answer to this question that by reviewing different narrations and scripts about Zeyd, controversial exaggerations on Zeyd's character and his virtues were found. In this study by using descriptive-analytic approach we have reached to this point that all narrations and stories about Zeyd have almost begun since the time of Khalifs and that's because Khalifs owed Zeyd thanks to his help at the time of Saghifeh. Among all this, reviewing orientalist's views, such as Micheal Leaker, Shcawle, John Burton, Blesher and so on and the roles which have been mentioned and used by those orientalist have been illustrated and analyzed.

Keywords: Zeyd-ebn-Sabet/Collecting and editing/historiography of Koran/e-bn-Masoud/Leaker

المخلص

ان من أحد المواضيع المطروحة في مجال تأريخ جمع و تدوين القرآن الكريم هو موضوع جمع المصحف الشريف في عهد الخلفاء و خاصة دور زيد بن ثابت الرئيسي و المهم. ان ما ذكر حول زيد و دوره في كتب العلوم القرآنية، هي نظرة ايجابية تجاه هذا الشخص. وفي هذا البحث نتطرق لشخصية زيد من وجهة نظر اخرى و نريد ان نطرح اول سؤال كان من الممكن ان طرحه يغير التصورات تجاه زيد و السؤال كالاتي: لو افترضنا ان جمع المصحف الشريف قد ابتدأ بعد حياة النبي صلى الله عليه و آله و سلم، فلماذا اختير زيد بن ثابت لهذه المهمة؟ لقد تطرقنا لهذا السؤال في بحثنا هذا و ذلك بعد التتبع في مختلف الاخبار حول زيد و قد وجدنا كثير من الفضائل المختلفة و المبتدعة و القابلة حول هذه الشخصية. وفي هذا البحث وجدنا ان اغلب هذه التوصيفات و الأخبار حول شخصية زيد قد ابتدأت في زمن الخلفاء و هذا يصب في مجال الدين الذي كانوا يرونه في ذمتهم تجاه زيد في واقعة السقيفة. وفي هذا المطاف تمت دراسة آراء المستشرقين منهم ميخائيل لكر، شوالى جان برتون، بلاشر وغيرهم و الادوار التي ذكروها لشخصية زيد.

الكلمات الرئيسية: زيد بن ثابت ، الجمع و التدوين ، تاريخ القرآن ، ابن مسعود ، لكر